

INDEPENDENȚA BAROURILOR¹

Av. Lucian Bernd Săuleanu

Decanul Baroului Dolj

1. Conceptul de independență a barourilor

Independența este definită ca absența influenței, coerciției sau presiunii factorilor externi. Asigurarea independenței barourilor este crucială pentru independența profesiei, numai astfel putându-se oferi o structură puternică de guvernare și conducere². Independența baroului cu greu poate fi definită și analizată.

În ceea ce privește contextul independenței barourilor, în cadrul întâlnirilor organizate la nivelul Consiliului European în cooperare cu diferite barouri – membre CCBE (Consiliul Barourilor Europene)³ sau de către Federația Barourilor Europene⁴ este folosită din în ce mai des expresia de „independență a barourilor”, având ca izvor principiul independenței profesiei de avocat⁵.

Recomandarea nr. R(2000)21 a Comitetului de Miniștri ai Statelor Membre, privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, deși, în cuprinsul său, nu face vorbire în mod direct de conceptul de „independență”, ci de „libertate de exercitare a profesiei”, în cadrul Principiului V pct. 2 prevede următoarele: „barourile ori alte asociații profesionale de avocați trebuie să fie organe autonome și independente de autoritatea publică”⁶.

Nici la nivelul legislației interne nu regăsim o dispoziție expresă cu privire la independența baroului, ci doar referiri la organizarea de sine stătătoare (art. 63 alin. 1 din Statut). Cu toate acestea, în debutul Legii nr. 51/1995 sunt menționate independența profesiei de avocat (art. 1 alin. 1) și independența avocatului (art. 2 alin.1), dovadă a importanței acestei valori fundamentale. De altfel, independența avocatului a constituit subiectul mai

¹ Articol publicat în Revista *Iustitia* nr. 2/2017, editată de Baroul Dolj.

² International Bar Association, Raport 2016 „*Presidential Task Force on the Independence of the Legal Profession*”, https://www.ibanet.org/Committees/task_force.aspx

³ În cadrul Conferinței barourilor europene (membre CCBE), organizate la Bayonne – Franța (25-26 februarie 2002), au avut loc dezbateri împărțite pe două secțiuni: prima secțiune a dezbătut tema principală a Conferinței, respectiv „*Principiul independenței profesiei de avocat*”, iar cea de-a doua secțiune a urmărit tema secundară a Conferinței, respectiv „*Independența barourilor și relația acestora cu puterile publice*”.

⁴ Spre exemplu, întâlnirea organizată de Ordinul avocaților din Barcelona și FBE (Spania, februarie 2002).

⁵ Această expresie se regăsește în cuprinsul Raporturilor întocmite cu ocazia întâlnirilor barourilor europene – cu titlu de exemplu, la Budapesta (1997), Praga (1999), Dubrovnik (2001) ș.a.

⁶ „...les bureaux ou les autres associations professionnelles d’avocats devraient être des organes autonomes et indépendants des autorités et du public.”

multor conferințe organizate de barouri⁷, semn că se simte nevoia dezbaterii pe marginea acesteia și sublinierii rolului avocatului în societate.

Așadar, dimensiunea colectivă (organizațională) – baroul – își primește caracterul de „independență” din dimensiunea individuală – avocatul. Cu alte cuvinte, izvorul independenței baroului îl constituie independența avocatului. Există însă cazuri în care deciziile unui barou independent pot restrânge independența membrilor, comportamentul acestora și situația lor profesională depinzând de hotărârile organizației profesionale.

2. Autoreglementarea – temelia independenței barourilor

Se impune sub acest aspect a preciza poziția Consiliului Barourilor Europene (CCBE) privind funcțiile de reglementare a barourilor (iunie 2005) ”Trebuie remarcat faptul că o profesie juridică independentă este piatra de temelie a unei societăți libere și democratice. Autoreglementarea, conceptual, trebuie privită ca un corolar al valorii fundamentale a independenței.

Autoreglementarea se referă la independența colectivă a membrilor profesiei de avocat. Reglementarea exclusivă a statului, fără ca profesia să aibă un rol principal în stabilirea și aplicarea standardelor de conduită și prestare a serviciilor, este incompatibilă cu o profesie juridică independentă”.

Potrivit art. 10 alin. (1) din Legea nr. 51/1995, barourile și Uniunea Națională a Barourilor din România (U.N.B.R.) asigură exercitarea calificată a dreptului de apărare, competența și disciplina profesională, protecția demnității și onoarea avocaților membri.

3. Modelul baroului – persoană juridică de drept public ori de drept privat și legătura sa cu conceptul de independență

Ecuția propusă (modelul) are în vedere două situații: aceea a unui barou – persoană juridică de drept public și aceea a unui barou – persoană juridică de drept privat. Astfel, potrivit fostului vicepreședinte al Uniunii Barourilor din Ucraina, doamna Olga Zhukovska, ”cu cât un barou <<este mai privat>>, cu atât acesta are șanse mai mari să fie independent”⁸. În schimb, cu cât acestuia îi sunt puse la dispoziție mai multe prerogative, cu atât mai mult intervine necesitatea de a fi supus unui control extern (controlul exercitat de puterea publică, instanțele de judecată, legiuitor, Ministerul Justiției etc.).

⁷ Cu titlu de exemplu, *Conferința Independența avocaților* organizată de Baroul Dolj în data de 6 mai 2017, <http://barouldolj.ro/index.php?show=evenimente&idPagina=7830>; *Independența avocatului – între interesul clientului și aplicarea normelor de procedură*, organizată de Baroul Argeș la data de 30 iunie 2017 <http://www.barouarges.ro/>

⁸ Olga Zhukovska, *The independence of the Bars and their relationship with the public authorities, The independence of lawyers*, Council of Europe Publishing, 2003, p. 92-105.

Doamna Zhukovska propune în articolul său, intitulat *Independența Barourilor și relația acestora cu autoritățile publice*⁹, următoarea exemplificare în oglindă:

1. Barouri fără prerogative de drept public:
 - monopol inexistent;
 - libertate de creație;
 - obiect de reglementare limitat la analiza regulilor privind profesia de avocat;
 - fără puteri legislative, executive ori judiciare.
2. Barouri cu prerogative de drept public:
 - exclusivitate;
 - create în baza legii;
 - aderare obligatorie;
 - competență de reglementare și competență jurisdicțională disciplinară.

Plecând de la această dihotomie, se indică un model considerat ca fiind ideal, anume acela al unui barou independent ce își limitează activitatea la următoarele chestiuni: analiza situației profesiei de avocat la un anumit moment dat; examinarea reformelor judiciare propuse spre realizare și formularea de recomandări privind regulile profesionale aplicabile membrilor săi.

În majoritatea țărilor însă, puterea publică a delegat barourilor (organizațiilor profesionale) puteri proprii – de reglementare interioară, de rezolvare a problemelor disciplinare, de sancționare a membrilor săi etc. Mai mult decât atât, barourile (organizațiile profesionale) pot adopta reguli (cu titlu de exemplu, Codul de deontologie, bareme de onorarii minimale etc.) care, odată intrate în vigoare, devin norme general aplicabile nu numai față de membrii săi, ci și față de instanțele judecătorești ori de public. Acesta este, de altfel, și modelul barourilor din România, cu atribuții de autoreglementare, fiind persoane juridice de interes public potrivit art. 63 din Statutul profesiei de avocat.

4. Curtea Europeană a Drepturilor Omului și profesia de avocat

CEDO a urmărit în mod regulat, prin hotărârile sale, să sublinieze specificitatea profesiei de avocat și independența baroului.

În ceea ce privește înscrierea obligatorie într-un ordin de avocați, în cazul Bota c. România, Curtea a respins cu unanimitate de voturi plângerea reclamantului fondată pe art. 11 din Convenție, privind libertatea de asociere. În acest sens, reclamantul învedera faptul că obligația de a fi membru al Uniunii Avocaților din România pentru a exercita profesia de avocat îl împiedică să-și exercite în mod liber dreptul de asociere. În această privință, Curtea a precizat faptul că, în conformitate cu jurisprudența sa, organizațiile profesiilor liberale sunt instituții de drept public reglementate de lege, caz în care nu este aplicabil art. 11 din Convenție.

⁹ Publicat în Raportul întocmit cu ocazia Colocviului de drept european (Bayonne, Franța, 25-26 februarie 2002).

5. Independența la nivel social și politic

Barourile sunt cele care asigură performanța efectivă a avocaților din care sunt formate, funcționarea acestora fiind guvernată de regula protejării membrilor și apărării independenței acestora împotriva oricărei restricții sau încălcări.

Putem spune că este, de asemenea, obligația barourilor să facă orice este necesar în vederea garantării independenței avocaților, pentru a fi adevărații custozii ai garanțiilor individuale de care se bucură.

În acest scop, baroul are obligația de a apăra rolul avocatului în societate și, în particular, să mențină onoarea, demnitatea și integritatea acestuia; să promoveze participarea avocaților la diferite programe pentru a asigura accesul la justiție al persoanelor cu o situație financiară precară; să promoveze și să susțină reformele legislative, precum și discuțiile asupra legislației existente și a propunerilor legislative; să promoveze la cele mai înalte standarde nivelul de competență al avocaților și să vegheze asupra respectării standardelor de conduită și disciplină a avocaților¹⁰.

Cu toate acestea, în ultimele decenii, practica dreptului s-a schimbat considerabil, iar practicienii în drept sunt oarecum obligați să adopte o abordare mai mult comercială a activității desfășurate, acesta reprezentând unul dintre motivele pentru care independența avocatului poate fi, în anumite cazuri, subiectul unor amenințări pe scară largă.

6. Independența economică

Independența economică a barourilor a reprezentat un factor decisiv în evoluția acestora de-a lungul timpului. Fără o autonomie reală, atât din punct de vedere administrativ, cât mai ales din punct de vedere financiar, nu poate fi concepută independența barourilor. De altfel, finanțarea barourilor exclusiv prin contribuția membrilor săi asigură independența. Sustenabilitatea financiară este importantă pentru asigurarea independenței, căci un barou fără fonduri nu poate susține proiecte, nu poate fi un vector de opinie, nu poate nici măcar participa la dezbaterile din interiorul profesiei, depinzând în totalitate eventual de conducerea structurii superioare (Uniunii).

Pe de altă parte, acest principiu al independenței economice implică, la nivel de etică, obligația avocaților de a fi devotați activității pe care o desfășoară, dar, în același timp, obligația statului de a asigura o remunerație corespunzătoare pentru avocați.

De asemenea, în baza principiului independenței economice, un avocat nu trebuie să fie supus unor sancțiuni de natură economică pentru aducerea la îndeplinire a îndatoririlor profesionale (cazul majorărilor de întârziere de 0,15% pentru fiecare zi de întârziere conform

¹⁰ https://www.asianajaliitto.fi/files/19/R2000-21_Freedom_of_exercise_of_the_profession_of_lawyer.pdf

art. 235 alin. (5) din Statutul profesiei de avocat pentru neplata taxelor și contribuțiilor profesionale, astfel că pentru a garanta independența economică a avocatului singura sancțiune ar trebui să fie doar suspendarea conform art. 28 alin. (1) lit c) din Legea nr. 51/1995).

7. Independența Barourilor în relația cu autoritățile publice

Independența Barourilor este recunoscută ca fiind un pilon fundamental al democrației în zilele noastre, însă nu de puține ori au fost exercitate atacuri asupra naturii acesteia. Baroul este cu atât mai independent, cu cât este autogovernat și fără legături directe cu statul sau alte autorități publice.

Ian Kelcy, președintele Ordinului de avocați din Bristol (Marea Britanie), menționa în raportul său: „Îmi exprim încrederea în puterea și independența unor organizații profesionale de avocați (Uniuni, Barouri), ce pot avea o singură voce care să mențină democrația. Orice guvern ce nu respectă și nu acordă atenția cuvenită cadrului său juridic, precum și independenței profesiei juridice este, în opinia mea, nedemocratic”¹¹.

Statul trebuie să protejeze existența profesiilor liberale, prin recunoașterea și respectarea dreptului avocaților de a forma asociații profesionale (Barouri), care le protejează interesele și promovează integritatea profesiei. Acest fapt implică însăși obligația statului de a nu aduce vătămări independenței profesiei de avocat.

Rolul pe care profesiile juridice îl au în diferitele proceduri legale poate afecta comunitatea la scară înaltă, influențând calitatea serviciilor prestate, transparența, durata, complexitatea și costurile procedurilor judiciare. Așadar, atât avocații, constituiți în Barouri, cât și autoritățile publice au interesul, dar și obligația de a colabora și a lua decizii privind stabilirea drepturilor și obligațiilor membrilor organizațiilor profesionale.

În cazul independenței profesiei de avocat și a Barourilor în relația cu autoritățile publice, scopul pe care aceștia trebuie să îl urmărească este acela de a crea un sistem de justiție care să promoveze și să apere în mod corespunzător drepturile legale ale fiecărui cetățean în parte.

Cu toate acestea, există situații în care independența avocaților este afectată prin impunerea unor proceduri prin intermediul cărora avocații sunt subiecți obligației de dezvăluire către autorități a unor informații privind clienții lor, fapt ce constituie o încălcare a principiului confidențialității, care constituie un element esențial pentru o administrare corectă a justiției¹².

¹¹ Ordre des Avocats de Genève, ”*L'autorégulation de la profession d'avocat. Situation en Belgique*”, Intermediate Meeting / Stage FBE, Genève, October 10th – 13th 2012, http://www.fbe.org/IMG/pdf/Yves_Oschinsky.pdf

¹² În acest sens, a-i atribui avocatului un potențial rol de acuzator al clientului său, ar însemna a-i submina rolul de apărător pe care și l-a asumat, dar și funcția de apărare în sine. A forța avocații să raporteze suspiciuni cu

Statul, prin organele competente, trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a asigura respectarea acestui principiu, întrucât este vital pentru societate ca avocații să aibă posibilitatea de a se constitui în mod liber în asociații profesionale, iar prin intermediul acestora să își desfășoare activitatea, fără presiuni din partea autorităților publice.

8. Independența baroului vs. independența avocatului

Există o limită periculoasă între protecția pe care Baroul o oferă membrilor săi și atingerea pe care o aduce în același timp independenței acestora. Mai exact, puterea normativă și de reglementare a Baroului asupra drepturilor și îndatoririlor membrilor săi poate fi văzută ca un posibil pericol, care poate limita sau încălca drepturile și libertățile acestora¹³.

Spre exemplu, accesul în profesia de avocat este controlat de organizațiile profesionale, care stabilesc condițiile de admitere în profesie, dar și reguli de conduită sau limite ale onorariilor avocaților etc.

Deciziile unui barou independent reprezintă, în anumite cazuri, o limitare a independenței avocaților, a comportamentului lor, în activitatea profesională sau publică (spre exemplu, instituirea unor principii de conduită pentru avocați în ceea ce privește utilizarea rețelelor de socializare) și chiar în viața privată, sens în care oferim câteva exemple :

- avocații au are obligația de a respecta principiile privind exercițiul liber al profesiei, demnitatea, conștiința, independența, probitatea, umanismul, onoarea, loialitatea, delicatețea, moderația, tactul și sentimentul de confraternitate (art. 227 alin. 2 din Statut);
- avizarea spațiilor, altele decât sediul profesional unde avocatul păstrează lucrările - art. 228 alin. (3) din Statut;
- notificarea baroului în prealabil cu privire la data de începere și durata estimată a fiecărei perioade de repaus pentru fiecare avocat, în scopul evidenței - art. 226 alin. (3) din Statut;
- autorizarea de către consiliul baroului a broșurilor de prezentare generală editate în vederea participării la întruniri sau colocvii de specialitate - art. 247 din Statut;

privire la clienții lor ar avea ca efect chiar schimbarea naturii și a scopului confidențialității profesionale, lipsind-o de orice aplicabilitate efectivă. Exemplul edificator îl regăsim în legislația din România, art. 10 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism, impunând avocaților obligația de a sesiza de îndată Oficiul, dacă există suspiciuni că abaterile de la normalitate au ca scop spălarea banilor sau finanțarea actelor de terorism. Această situație nu face decât să genereze neîncredere în practica avocaților și să submineze, în consecință, rolul pe care aceștia trebuie să îl ocupe într-un sistem de drept.

¹³ Alan Uzelac, *The independence of the Bars and their relationship with the public authorities, The independence of lawyers*, 28th Colloquy on European Law, Bayonne (France), 25-26 February 2002.

- conținutul și modul de prezentare a adresei de internet se avizează, în prealabil, de consiliul baroului (art. 249 alin. 2 din Statutul profesiei de avocat)

Noțiunea de „*independența Barourilor*” nu trebuie înțeleasă în sensul de autarhie profesională, izolare și monopol în deciziile luate, ci trebuie înțeleasă în sensul ei propriu, și anume „*libertatea oferită membrilor de a exercita profesia de avocat și de a se organiza în scopul apărării intereselor lor, fără interferențe abuzive din partea terților*”.

Cea mai bună apărare a independenței profesionale poate fi obținută prin menținerea unei atitudini deschise a Barourilor către dezbateri și critici publice, prin menținerea unor înalte standarde profesionale și prin îmbunătățirea constantă a activității acestora.

Nu în ultimul rând, o obligație pe care barourile o au, însă în prea puține cazuri respectată, este aceea ca, din oficiu sau la cerere, să acționeze prin toate mijloacele legale pentru protecția profesiei, a demnității și onoarei corpului de avocați (art. 12 alin. 3 Statut), obligație care deopotrivă incumbă și U.N.B.R. Motivul nerespectării acestei obligații, cel puțin în cazul barourilor, ține mai mult de slaba organizare și structurare sau de lipsa fondurilor pentru susținerea unor proiecte cu impact public, decât de lipsa de interes.

9. Independența baroului vs U.N.B.R.

Nu în ultimul rând, independența baroului interferează cu atribuțiile și rolul U.N.B.R., legea de organizare a profesiei stabilind că niciun barou nu poate funcționa în afara acestei structuri (art. 60 alin. 4 din Legea nr. 51/1995 și art. 77 din Statut).

Se poate constata în ultimii ani o tendință de centralizare, cu consecința afectării independenței barourilor, în ciuda liberalismului care ar trebui să triumfe la nivelul organizației.

Din păcate, în acest moment U.N.B.R. nu este o organizație deschisă, nefiind capabilă de input-uri pe care să le transforme apoi în output-uri, constatându-se o mutație funcțională, de la o uniune a barourilor, cum este în viziunea celor care au votat legea, la o organizație-instrument de dominare, care se caracterizează prin plasarea membrilor în separeuri (cubicles), restrângând acțiunea și interacțiunea socială, având un superior care are autoritate asupra lor .

Nu pot să nu amintesc aici ”lacuna” legislativă din Legea nr. 51/1995, de puțin timp modificată, cu privire la numărul nelimitat de mandate ale președintelui U.N.B.R. Nu este o remarcă pernicioasă, însă eu unul nu cred că identificăm în tradiția democratică românească nici cea veche, nici cea recentă, decât exemple în care numărul de mandate al celor care conduc instituții publice sau persoane juridice de interes public este limitat la două.

Multe sunt semnele acestei stări de fapt și autonomizării acestei structuri la nivel național în defavoarea barourilor:

- supralegerarea în unele cazuri până la situații greu de înțeles (cazul Regulamentului de creanțe contributive¹⁴, care este o copie a Codului de procedură fiscală, pe alocuri al nostru e chiar ”mai bun”) și graba inexplicabilă cu care uneori sunt impuse anumite reglementări de mare impact, fără a aștepta un punct de vedere al colegilor avocați; mă refer numai la cel mai recent caz, cel al Tabloului onorariilor minimale (Hotărârea 272/26 august 2017), care, indiferent de motivația care a stat la baza adoptării, dovedește o lipsă a confraternității, fără parcurgerea etapei dezbaterii publice în rândul avocaților;
- inițiativa unui singur portal: dorința de control a fluxului de informații se pare că este un obiectiv clar al U.N.B.R. în condițiile în care propune nici mai mult, nici mai puțin decât ca barourile să renunțe la propriile site-uri, iar ”refacerea” implică transferul informațiilor pe noul site, noile site-uri urmând a fi integrate într-un portal la nivel național, administrat de către U.N.B.R.¹⁵. Este ceva care seamănă cu episodul ”manualului unic” din învățământul preuniversitar. Baroul Dolj a fost primul barou care a reacționat și a refuzat propunerea în sesiunea Consiliului din 14 septembrie 2017¹⁶.
- dorința constantă a desființării Filialelor C.A.A., cu scopul controlului resurselor financiare ;
- lipsa unor dispoziții legale care să interzică cumulul funcțiilor sau demnităților, așa încât un număr mic de persoane conduce toate structurile avocaturii;
- lipsa de transparență și comunicare atât față de reprezentanții barourilor, cât mai ales față de avocații din țară. În mod constant, conducerea U.N.B.R. nu a agreeat transmiterea în direct a lucrărilor Congresului avocaților, deși au existat solicitări în acest sens;
- organizarea, începând cu anul 2017, a examenului de admitere în profesie la nivel național, în condițiile în care tradiția ultimilor ani a fost de organizare pe Centre Teritoriale ale I.N.P.P.A., fără să fi existat neajunsuri ale acestui sistem care să impună schimbarea lui;
- organizarea Congresului Avocaților doar în București, deși tradiția interbelică a fost de valorificare a potențialului avocaților din regiunile istorice românești, de a pune în valoare și alte barouri (este adevărat că imediat după Marea Unire din 1918, ceea ce în viziunea conducătorilor de la acea vreme era pe deplin justificat

¹⁴ Adoptat prin Hotărârea Consiliului U.N.B.R. nr. 209/2017 și care a intrat în vigoare la 31 martie 2017.

¹⁵ Hotărârea nr. 274 din 26 august 2017 a Consiliului U.N.B.R. prin care se aprobă Proiectul privind finalizarea Platformei de comunicare on-line între entitățile din sistemul Uniunii Naționale a Barourilor din România – U.N.B.R., barouri, Casa de Asigurări a Avocaților (C.A.A.), filialele C.A.A., prin realizarea componentei U.N.B.R. –Barouri.

¹⁶ <http://www.barouldolj.ro/index.php?show=anunturi&idPagina=8264> .

de necesitatea integrării, principiul cofraternității neavând altă valență pentru cei care conduceau Uniunea Avocaților din România).

Toate aceste câteva exemple sunt dovada unei transformări a Uniunii Naționale a Barourilor din România într-un organism autonom, desprins de rețeaua ombilicală a barourilor, dar care, în opinia mea, demonstrează un deficit de democrație și transparență.

În fapt, este ceea ce în teoria organizațiilor se definește a fi trecerea de la stadiul colectivității (caracterizat prin continuitatea inovațiilor, buna definire a obiectivelor organizației, comunicare, atașamentul membrilor față de organizație) către stadiul de formalizare și control (caracterizat în special prin impunerea unor reguli și procedee formale, apariția altor structuri organizatorice - comisii etc. - considerate necesare, scăderea interesului pentru inovație ș.a.m.d.¹⁷

În loc de concluzii

Avem nevoie de barouri independente pentru că societatea are nevoie de avocați independenți. Independența totală a baroului față de stat este semnul distinctiv al unei societăți libere, iar avocații, prin vocea lor, au un rol esențial în menținerea democrației.

Este și motivul pentru care barourile au nevoie de un plus de organizare, de transformare în entități raționale cu scopuri precise, iar pentru a putea fi puternice trebuie menținute printr-un management eficient. Baroul are un rol de reprezentare – un barou bine organizat trebuie să exercite influență și prezență în protejarea intereselor avocaților.

Barourile trebuie să aibă un rol mai mare în promovarea avocaturii și protejarea prestigiului profesiei, inclusiv cu scopul de a combate și limita concurența făcută de alte persoane fără drept de exercițiu sau chiar de alte profesii, așa încât se impune implicarea barourilor în campanii P.R. sau proiecte cum ar fi Săptămâna dreptului/avocatului (în care publicul poate obține consultanță gratuită¹⁸, după modelul Ziua Porților Deschise), ori înființarea unui call-center pentru persoanele care au suferit accidente de circulație sau rudele celor decedați – ca să oferim un exemplu din ultima perioadă, constatându-se un fenomen în plină expansiune prin apariția mai multor asociații sau societăți care determină încheierea unor contracte de reprezentare.

Democrația organizației la nivelul U.N.B.R. este în acest moment una de vitrină, așa încât revine barourilor să dea dovadă de receptivitate la nevoile colegilor avocați, să susțină inovația printr-o atitudine deschisă și să aducă în dezbatere problemele esențiale ale avocaturii. Din păcate, atât timp cât toți cei care conduc barourile nu sunt ei înșiși conștienți de importanța menținerii independenței, cu greu se poate îmbunătăți condiția avocatului. Este adevărat că unele barouri cu număr mai mic de avocați și implicit buget mic sunt în

¹⁷ Horia Mihai Raboca, *Teorie și comportament organizațional*, p. 6.

¹⁸ Cristiana I. Stoica, Janice H. Webster, *Avocatul român în sistemul de drept european*, Ed. All, București, 1997, p. 101.

imposibilitate să se opună autocrației U.N.B.R., însă nimic nu împiedică o schimbare a paradigmei și accentuarea activității la nivelul barourilor prin asocierea lor în diverse proiecte, activități, asocieri cu barouri din străinătate sau aderarea la asociații europene (FBE, UIA, IBA, CCBE), atragerea de fonduri europene, desfășurarea în comun a activităților de formare profesională, conferințe, ateliere, poziții publice în mass media etc.